

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף כה

(בעמוד הקודם)

ת"ר הרי שהיה רבו רופא: היה האדון רופא וביקש ממנו העבד שימרח לו משחה על העין או שינקה לו את השן, ובטעות האדן סימא את העין או הפיל את השן - העבד 'צחק' על האדון ויוצא לחירות.

ורבנן: תנא קמא שסובר שיוצא לחירות מה הוא ילמד מ'ושחתה'?

הרי שהושיט ידו למעי שפחתו: בכדי להוציא את העובר, ובטעות הוא סימא את עין העובר - פטור, כלומר העובר שנולד לא יוצא לחירות. ת"ק סובר שהפסוק 'ושחתה' עד שיתכוין לשחתה' - מלמד שדוקא במקרה כזה שהאדון לא התכוין כלל לגעת בעין הוא לא יוצא לחירות, אבל כשהוא בא לכחול את עינו של העבד שהוא התכוין לגעת בעין ובטעות סימא אותה הוא כן יוצא לחירות.

ואידך: ורשב"ג סובר שאם היה כתוב רק 'ושחת' היינו לומדים שאם לא התכוין כלל לאיבר אינו יוצא לחירות, וכשכתבו 'ושחתה' משמע שאפילו שהוא התעסק באבר עצמו - דוקא כשהוא התכוין לשחת אותו אבל אם שיחת אותו בטעות לא יוצא לחירות.

א"ר ששת הרי שהיתה עינו סמויה וחטטה: העבד היה סומא והאדון חתך לו את האיבר של העין - הוא יצא לחירות כי הוא נעשה מחוסר איבר.

ותנא תונא: ויש תנא המסייע לדברינו. בקרבנות נאמר "איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבנו... לרצונכם **תמים זכר בבקר בכשבים ובעיזים**" הפסוק מדגיש שדוקא כבהמות צריך זכר ותמים בלי מום, אבל בעופות אין צורך בזכר או בתמים. וכי יכול (להיות) שאפילו אם יבש הכנף (=גפה) או נחסרה לה עין ג"כ כשרה? על כך נאמר "ואם **מן העוף** עולה קרבנו" לא כל העופות כשרים כי מחוסרי האיברים פסולים.

מוכח שאפילו שהעירון של העוף אינו פסול אותו, אבל כשאין לך עין הוא נהיה מחוסר איבר ופסול. כך גם בעבד אפילו שהוא כבר עיור, הוצאת העין היא השחתה של האיבר והוא יוצא בזה לחירות.

היתה לו יתירה וחתיכה: היתה לו אצבע מיותרת (שש אצבעות) והאדון חתך אותה הוא יוצא לחירות, ודוקא כאשר האצבע נמצאת בשורה אחת עם שאר האצבעות - שסופרים אותה כשמשתכלים על גב היד.

סבי דנזוניא: הזקנים של העיר נזוניא לא באו לשיעורו של רב חסדא. אמר רב חסדא לרב המנונא: לך 'תסגיר' אותם, כלומר תנדתה אותם בכך שתאמר להם בדרך כבוד שישגרו וישבו בביתם. הלך רב המנונא ושאל אותם: מדוע הרבנים לא באתם לשיעור? אמרו לו: מדע שנבוא? שאלנו שאלה את רב חסדא והוא לא ענה לנו תשובה. אמר להם: האם שאלתם אותי שאלה ולא עניתי לכם? (כוונתו היתה שאם הוא יכול לענות על שאלותיהם והוא תלמידו של רב חסדא, ודאי שרב חסדא יכול לענות, אלא שהיתה לו סיבה מסויימת מדוע הוא לא ענה להם - שוטנשטיין). שאלו אותו: עבד שרבו סירס אותו בכיזים שבתוך הכיס, האם זה נחשב כמום שבגלוי כי הכיס גלוי והוא יוצא לחירות, או שזה נחשב כמום שבסתר כי הביצים מוסתרים בתוך הכיס ואינו יוצא לחירות?

רב המנונא לא ידע תשובה. הם שאלו אותו: מה שמך? אמה להם: 'המנונא'. אמרו לו: 'לא המנונא אלא קרנונא..' כלומר אתה יושב קרנות ואינך בעל תורה..

רב המנונא חזר לרב חסדא וסיפר לו מה שארע. אמר לו רב חסדא: הם שאלו אותך שאלה הכתובה בברייתא. רב חסדא מביא בתחילה את המשנה השייכת לסוגיא ולאחר מכן את הברייתא שעליה:

אין מטמאין משום מחיה: 'מחיה' היא סוג של נגע. במחיה נאמר "לכל מראה עיני הכהן" שצריך הכהן לראות את כל הנגע בבת אחת, אבל אם המחיה נמצאת באחד מראשי האיברים המשופעים לא ניתן לראות את כל הנגע בבת אחת ולכן אינם נטמאים בנגע.

ראש הגויה - האיבר של הזכר.

אף שבאיש: כי הדדים שלו גם כן משופעים קצת.

ותני עלה: בכרייתא: בכל העשרים והארבעה ראשי איברים הללו העבד יוצא לחירות - אם האדון השחית לו את האיבר, כי זה מום שבגלוי שאינו חוזר. רבי מוסיף גם את הסירוס, וכן עזאי מוסיף את הלשון שגם היא נחשבת מום שבגלוי כי היא נראית כשהוא מדבר.

אמר מר: ממשיך רב חסדא ואומר: על איזה סירוס דיבר רבי? אם על סירוס של האיבר עצמו - הרי הוא כבר אחד מ-24 ראשי איברים, אלא בהכרח הכוונה לסירוס של הביצים. נמצא שיש בזה מחלוקת האם נחשב למום שבגלוי או לא.

רבי אומר אף הסירוס: הגמרא חוזרת לבאר את דברי הכרייתא. ושאלת האם רבי סובר שלשון אינו איבר שבגלוי?

מי שהיה מזה: המזה מי חטאת על אדם טמא מת, צריך שהמים יגעו באיבר גלוי של הטמא. אם נגעו המי חטאת על פיו של הטמא לדעת רבי נחשב שהוא קיבל את ההזאה, ולדעת חכמים לא. לכאורה הכוונה שהמים נגעו בלשון של הטמא, ומוכח שרבי סובר שהלשון היא איבר שבגלוי.

דחיה: לא, על שפתיו: מדובר שהמים נגעו בשפתיו של הטמא. הגמרא מבארת שאין זה פשיטא שהם איבר שבגלוי, כי לפעמים אדם סוגר את פיו בחוזקה עד שלא רואים את השפתיים שלו מבחוץ.

קושיא: והתניא על לשונו: הרי יש כרייתא מפורשת שאם הזה על לשונו לדעת רבי ההזאה כשרה.

ועוד תניא: לגבי מום של בכור. הדין הוא שדוקא מום שבגלוי פוסל את הבכור מלהקרב. והלשון נחשבת כמום שבגלוי גם לדעת רבי.

רוב המדבר שבלשונו: כלומר רוב החלק של הלשון שאיתו מדברים בני אדם (החלק שאינו דבוק ללוע), אם רוב החלק הזה ניטל בבהמה זהו מום.

תירוץ: אלא: באמת רבי סובר שגם לשון הוי מום שבגלוי, ופירוש דבריו 'אף הסירוס' - מלבד הלשון. ואילו בן עזאי סובר שדוקא לשון הוי מום שבגלוי אבל לא סירוס.

ומאי אף: שאמר בן עזאי 'אף הלשון', והרי לשיטתו סירוס אינו מום שבגלוי? התשובה: כוונתו על ה-24 איברים שנאמרו קודם לכן (במשנה שעליה הולכת הכרייתא), שהוא מוסיף עליהם אף את הלשון.

קושיא: **אי הכי:** אם כן היתה צריכה הברייתא לומר קודם כל את דעת בן עזאי שהוא מוסיף על ה-24 איברים את הלשון, ולאחר מכן לומר את דעת רבי שהוא מוסיף על ה-24 ועל בן עזאי גם את הסירוס!

תירוץ: **תנא שמעה:** התנא שמע קודם כל את דברי רבי וקבע אותם בברייתא, ולאחר מכן שמע את דברי בן עזאי והוסיף אותם על נוסח הברייתא, והוא לא רצה לשנות את הנוסח בגלל שהוא כבר היה שגור בפי התלמידים ויהיה קשה להם לשנות את הגירסה.

אמר עולא: הכל מודים שלענין טומאת מגע שרץ - הלשון נחשבת איבר שבגלוי. כי הדין הוא שטומאת 'בית הסתרים' אינה מטמאה, ולומדים זאת מזב שנאמר בו 'אשר יגע בו וידיו לא שטף במים' כלומר כל איבר שהוא גלוי כמו ידיו של הזב, אם יגע בו הזב כשהוא לא טבל מהזיבה - הוא יטמא. ומכיון שאדם מוציא את הלשון החוצה ונוגעים בה, ממילא השרץ שנגע בה טימא את האדם.

אבל לענין טבילה - נחשבת הלשון כאיבר טמון (= פנימי) ואין צורך שיכנסו מי המקוה לתוך הפה.

מאבראי = מבחוץ.

כל המחלוקת בין רבי לחכמים היא על הזאה שנגעה בלשון. רבי מדמה את הזאה לטומאה וממילא ההזאה כשרה, וחכמים מדמים אותה לטבילה וממילא ההזאה פסולה.

והזה הטהור על הטמא: נאמר "וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחֻטָּאוֹ בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִכֶּסֶ בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָהַר בְּעֶרְבוֹ". רבי דורש את הפסוק "וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחֻטָּאוֹ" החיטוי צריך להיות במקום שראוי לקבל טומאה.

ואילו רבנן דורשים "וְחֻטָּאוֹ בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִכֶּסֶ בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם" החיטוי צריך להיות במקום שראוי לרחיצת טבילה.

קושיא: **ורבנן:** מדוע הם לא מדמים את ההזאה לטומאה כדעת רבי? והתשובה: עדיף ללמוד טהרה מטהרה דהיינו הזאה מטבילה, ולא מטומאה.

וכנס בגדיו הפסיק הענין: לפי דרשת רבנן יוצא שבאמצע הפסוק יש הפסק בין החיטוי לטבילה במילים 'וכנס בגדיו'. ולכן עדיף ללמוד מטומאה.

קושיא: **וסבר רבי לענין טבילה כטמון דמי:** האם רבי מודה שלענין טבילה הפה נחשב כטמון ולא צריך שיכנסו בו המים, וכפי שאמר עולא? והרי רבי הצריך את השפחה שלו טבילה נוספת בגלל שהיתה לה חציצה בין השיניים!

תירוץ: **נהי דביאת מים לא בעינן וכו':** אמנם לא צריך שיכנסו המים בפועל לתוך הפה, אבל כן צריך שהפה יהיה במצב שיוכלו המים להיכנס לתוכו. ולכן כשיש חציצה בין השיניים, המים לא יכולים להיכנס בין השיניים והטבילה פסולה. וזהו אליבא דרבי זירא הסובר שכל הראוי לדבר אין הדבר מעכב בו, וכמו שמצינו לענין 'בילה' כדלהלן.

כל הראוי לביילה: המתנדב מנחה של 61 עשרונים - מביא 60 עשרונים בכלי אחד ועשרון בכלי אחר, משום שעד שישים עשרונים המנחה נבללת יפה עם השמן אבל לא יותר מכך. הגמרא שם הקשתה והרי אין חובה לבלול? ומתרץ רבי זירא שדוקא באופן שהמנחה ראויה להיבלל - הבלילה לא מעכבת, אבל ב-61 עשרונים שאינה ראויה להיבלל הבלילה כן מעכבת.

כתנאי: נחלקו התנאים האם סירוס ביצים בתוך הכיס נחשב למום שבגלוי.

נאמר "וּמְעוֹךְ וְכִתּוֹת וְנִתּוּק וְכִרּוֹת לֹא תִקְרְיֻבוּ לִי-הִנֵּה". **מעוך** = נתמעכו הביצים בתוך הכיס. **כתות** = התמעכו לגמרי ונימוחו. **נתוק** = נתקו חוטי הביצים שבתוך הכיס ועדיין הם מחוברים במקצת. **כרות** = ניתקו החטים לגמרי.

קושיא: **בביצים ולא בגיד:** וכי האם כשיקרה אחד מאלה לגיד לא יהיה זה מום? והרי הגיד הוא איבר שבגלוי. **תירוץ:** הכוונה שכל הארבעה הם מום אפילו בביצים שבתוך הכיס, ואין זה נחשב ל'מום טמון' (שאינו מום הפוסל להקרבה) כי הוא ניכר מבחוץ.

ראבי"א אומר כולם בגיד: ולא בביצים, כי לדעתו בביצים זה חשב ל'מום טמון' שאינו מום.

רבי יוסי אומר: מעוך וכתות - זה מום גם בביצים כי הדבר ניכר בהם מבחוץ, אבל נתוק וכרות - אינו ניכר בביצים ולכן הוא מום רק בגיד.

משנה: בהמה גסה (= כגון פרה סוס וחמור) נקנית במסירה, דהיינו שהמוכר מוסר אותה לקונה ברסן שבפיה או בשערה (כפי שהובא לעיל בדף כב: 'כיצד במסירה' וכו'). אבל אינה נקנית במשיכה, לפי שאין דרך למשוך בהמה גסה ולהוליכה לפניו.

בהמה דקה (= כגון כבש ועז) נקנית בהגבהה ולא במשיכה. דברי רבי מאיר ורבי אלעזר אלעזר.

וחכמים אומרים: בהמה דקה נקנית במשיכה, דהיינו שהקונה מושך אותה ממקומה ע"י שהוא קורא לה או שמכה אותה במקל והיא באה.

גמרא: דרש רב במקום הנקרא 'קמחוניא' - 'בהמה גסה נקנית במשיכה'. מצא שמואל את תלמידי רב ושאל אותם - האם באמת רב אמר כך? והרי במשנתנו נאמר שהיא נקנית במסירה, וגם רב היה רגיל לומר כך, וכי **הדר ביה מההיא?** כלומר וכי רב חזר בו ממה שהיה רגיל לומר?

עונה הגמ': הוא דאמר: דברי רב ב'קמחוניא' נאמרו לפי שיטת התנא של הברייתא - וחכמים אומרים שזו וזו (= גסה ודקה) נקנית במשיכה, ורבי שמעון אומר שזו וזו בהגבהה ולא במסירה ולא במשיכה. נמצא שרב אמר ב'קמחוניא' את שיטת חכמים בברייתא.

הגמ' מקשה על שיטת רבי שמעון:

מתקיף לה רב יוסף: לדעת ר"ש איך קונים פיל, והרי אי אפשר להגביהו.

אביי מתרץ: 1. בקניין חליפין, כלומר שהמוכר מקבל חפץ מהקונה ומושך את החפץ ותמורת החפץ נקנה הפיל לקונה. 2. הקונה שוכר את המקום בו הפיל נמצא, ובכך הוא קונה את הפיל.

רבי זירא מתרץ: הקונה מביא ארבעה כלים ומניחם תחת רגלי הפיל, ובכך הפיל נמצא בתוך כליו של הקונה והכלים 'קונים' לו אותו.

שמעת מיניה: מדברי רבי זירא משמע שאם כליו של הקונה נמצאים ברשות המוכר (כגון בביתו או בחצירו), ונתנו בתוכם את החפץ שהקונה רוצה לקנות מהמוכר, קנו הכלים את החפץ למרות שהכלים נמצאים ברשותו של המוכר, ואנו לא אומרים שכיון שהכלים נמצאים ברשות המוכר לא קנה הקונה.

דחייה: **הכא במאי עסקינן**: מדובר כאן שהפיל נמצא בסימטה כלומר בפינה הנמצאת בצידי רשות הרבים, ואינה לא רה"ר ולא רה"י, ומותר לאדם לשבת שם, ולכן קנה את הפיל ע"י הכלים שלו.

אי נמי: אפשרות להגבהת פיל: הוא מניח חבילות של ענפים הגבוהים ג' טפחים תחת רגלי הפיל, והפיל עולה עליהם, ונמצא שקנאו בקניין הגבהה.